

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Päihdetyön työkirja

Päihdetyön kehittäminen Limingan koulutuskeskuksessa

Juha Lammi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 04 /2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Juha Lammi	Sivumäärä 43 ja 1 liitesivua
Työn nimi Päihdetyön työkirja. Päihdetyön kehittäminen Limingan koulutuskeskuksessa.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kimmo Lind	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Valtion koulukodit, Limingan koulutuskeskus	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli päihdetyön kehittäminen Limingan koulutuskeskuksessa, jo olemassa olevan päihdetyön prosessin pohjalta. Limingan koulutuskeskus on yksi Valtion koulukodeista ja osa Valtion koulukodit –konsernia. Lisäksi tavoitteena oli tehdä Limingan koulutuskeskukseen päihdetyön työkalu, jonka pohjalta päihdetyön tekeminen helpottuisi ja päihdetyö olisi myös yhdenmukaista. Päihdetyön työkalun valmistuminen antaa kaikille Limingan koulutuskeskuksessa työskenteleville ohjaajille mahdollisuudet tehdä Limingan koulutuskeskukseen sijoitettujen nuorten kanssa laadukasta päihdetyötä, josta nuoret toivottavasti hyötyvät ja saavat apua ongelmiinsa.</p> <p>Opinnäytetyössä käsitellään päihdetyötä yhtenä kokonaisuutena, sekä siinä otetaan huomioon nuorten kanssa tehtävän päihdetyön näkökulma. Opinnäytetyön tilaaja on Valtion koulukodit –konserniin kuuluva Limingan koulutuskeskus, jossa opinnäytetyön tekijä työskentelee.</p>	
Asiasanat päihteet, päihdeongelmat, päihdekuntoutus, päihdepolitiikka, päihdetyö, koulukoti, nuoret	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree of Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Juha Lammi	Number of Pages 43 and 1 attachment
Title Worksheet for substance abuse work. The improvement of substance abuse work in Limingan koulutuskeskus.	
Supervisor(s) Kimmo Lind	
Subscriber and/or Mentor Valtion koulukodit, Limingan koulutuskeskus	
Abstract <p>The aim of the thesis was the improvement of substance abuse work in Limingan Koulutuskeskus, using the existing substance work process already made in Limingan koulutuskeskus. Limingan Koulutuskeskus is one of the Finnish government owned reform schools, and it is part of the Valtion koulukodit –corporation. Also the aim of the thesis was to create a worksheet for substance abuse work in Limingan koulutuskeskus. The worksheet is to help and standardize the substance abuse work in Limingan koulutuskeskus. The worksheet will give the completeness for all the workers in Limingan koulutuskeskus.</p> <p>The thesis handles the substance abuse work from youth’s point of view, and how should substance abuse work to be done with youth with substance abuse problems. The thesis was subscribed by Limingan koulutuskeskus, where the author also works in.</p>	
Keywords intoxicants, substance abuse problems, substance abuse rehabilitation, intoxicant policy, social work with substance abusers, reform school, young people	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 ALUKSI	5
2 PÄIHDETYÖ	6
2.1 Päihdetyö lainsäädännössä	6
2.2 Ehkäisevä päihdetyö vrt. Päihdetyö	9
2.3 Nuoret ja päihteet	11
3 LIMINGAN KOULUTUSKESKUS JA PÄIHDETYÖ	14
3.1 Valtion koulukodit – Limingan koulutuskeskus	15
3.2 Eriytynyt huolenpito	16
3.3 Tehostettu hoito ja Tehostettu itsenäistymisharjoittelu	17
3.4 Lastensuojelulaki Limingan koulutuskeskuksessa	18
3.5 Ohjaajat ja omaohjaajuus	22
4 PÄIHDETYÖN TYÖKIRJA	23
4.1 Olemassa oleva prosessi	23
4.2 Korjattu ja selkeytetty prosessi	24
4.3 Päihdetyön työkirja	27
OHJEEKSI	27
VIIKKO 1 - SUUNNITELMA	27
VIIKKO 2 - PÄIHDEHISTORIA	28
VIIKKO 3 - TERVEYDENTILA	29
VIIKKO 4 – PÄIHTEIDEN KÄYTÖN VAIKUTUKSET	30
VIIKKO 5 - VOIMAVARAT	30
VIIKKO 6 – ARVIOINTI JA PALAUTE	31
ESIMERKKI PÄIHDEARVIOSTA	31
TEHTÄVIÄ	34
5 LOPUKSI	41
LÄHTEET	42
LIITTEET	44

1 ALUKSI

Olen toista vuotta töissä ohjaajana Valtion koulukodissa Limingan koulutuskeskuksessa. Kaiken kaikkiaan olen työskennellyt lastensuojelulaitoksissa hieman yli 7 vuotta. Opinnäytetyössäni käsittelen päihdetyön tekemistä Limingan koulutuskeskuksessa, koska valtaosalla sinne sijoitetuista nuorista on päihdeongelma. Limingan koulutuskeskukseen sijoitetaan huostaan otettuja tai kiireellisesti sijoitettuja nuoria, jotka ovat iältään 12-18-vuotiaita, nuorista monilla on diagnosoitu myös käytöshäiriö.

Opinnäytetyön tilaajana on Limingan koulutuskeskus. Limingan koulutuskeskuksella on olemassa pohja päihdetyölle, mutta minun tehtävänäni on päihdetyön prosessin kehittäminen sekä prosessin auki kirjoittaminen, jotta päihdetyön tekeminen helpottuu. Lisäksi opinnäytetyön myötä valmistuva päihdetyön työkirja antaa päihdetyön tekemisen mahdollisuudet ja tehdyn työn näkyväksi tekemisen kaikille Limingan koulutuskeskuksessa työskenteleville ohjaajille. Samalla Limingan koulutuskeskus pystyy vastaamaan entistä paremmin sijoittavien kuntien vaatimiin työtapoihin.

Tulen myös pohtimaan opinnäytetyössäni mitä kukin osapuoli, tässä tapauksessa Limingan koulutuskeskuksen työntekijät ja etenkin sinne sijoitetut nuoret, joiden kanssa päihdetyötä tehdään, hyötyvät ja saavat päihdetyöstä.

2 PÄIHDETYÖ

Päihdetyö on monimuotoista työskentelyä, joka pitää sisällään mm. hoidollisen päihdetyön, terapian sekä ehkäisevän päihdetyön. Limingan koulutuskeskuksessa keskitymme enemmän akuuttiin vaiheeseen, eli Limingan koulutuskeskukseen sijoitetulla nuorella on monesti jo muodostunut hyvin vahva päihdeongelma. Limingan koulutuskeskuksessa tehdään myös ehkäisevää päihdetyötä pitkän ajan tähtäimellä sekä jatkuvasti. Päihdetyöskentelyyn liittyy paljon lainsäädäntöä, jotka esittelen seuraavassa kappaleessa. Keskityn myös enemmän nuorten päihdeongelmiin ja niiden hoitoon ja ratkaisuihin.

2.1 Päihdetyö lainsäädännössä

Opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta on syytä käydä läpi päihdetyöhön liittyvä lainsäädäntö lyhyesti ja ytimekkäästi. Lainsäädäntöä ovat päihdehuoltolaki, alkoholilaki, asetus opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoidosta eräillä lääkkeillä, huumausainelaki, kansanterveyslaki, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki yksityisyyden suojasta työelämässä, mielenterveyslaki, raittiustyölaki, laki ehkäisevästä päihdetyöstä, rikoslaki, sosiaalihuoltolaki, Suomen perustuslaki, tartuntatautilaki ja tartuntatautiasetus muutoksineen. Samoin esittelen tässä kappaleessa Lastensuojelulain pääpiirteet ja nuorisolain.

Päihdehuoltolaki on säädetty tammikuussa 1986. Päihdehuoltolain mukaan palvelut tulee järjestää avohuollon toimenpitein ensisijaisesti. Palveluiden tulee olla helposti tavoitettavia, joustavia sekä monipuolisia. Se, että palvelujen piiriin voi hakeutua oma-aloitteisesti, on keskeinen periaate. Myös asiakkaan itsenäistä suorittamista tuetaan. Hoidon on perustuttava luottamuksellisuuteen. Ensisijaisesti toiminnassa on otettava huomioon päihteen ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä etu. Päihteen ongelmakäyttäjää on tarpeen mukaan autettava ratkaisemaan myös toimeentuloon,

asumiseen ja työhön liittyviä ongelmia, tämä on myös otettava huomioon palveluja annettaessa. Nykyisin pidetään tärkeänä ja painotetaan erityisesti ennalta ehkäisevää päihdetyötä ja varhaista puuttumista pidetään myös tärkeänä ongelmatilanteissa. Koska päihdehuoltolain hengen mukaisesti palvelut tulee järjestää avohuollon toimin ensisijaisesti, tahdosta riippumaton hoito on minimoitu. Sitä koskevia pykälä on yksilön oikeusturvan takia laissa eniten kuitenkin. Perusteluna pakkohoitoon voi olla terveysvaara tai väkivaltaisuus. Asemansa perusteella lailla osoitetut terveyskeskuksen ja sosiaalihuollon viranhaltijat voivat tehdä pakkohoito päätöksen enintään viideksi vuorokaudeksi. Hoitoa voidaan jatkaa enintään 30 vuorokauden ajan tietyin perustein väkivaltaisuuden perusteella. Tahdonvastaisia pakkohoito päätöksiä on päihdehuoltolain voimassaoloaikana tehty vähän. Päihdehuoltolaki on puitelaki, ja se humanin hengen mukaisesti arvostaa ja kunnioittaa asiakasta, laki myös korostaa kokonaisvaltaisuutta ja yhteistyötä. (Lappalainen-Lehto, Romu, Taskinen 2008, 131-133.)

Alkoholilain tarkoitus on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Alkoholin kulutusta ohjataan säätelemällä mm. alkoholipitoisten aineiden valmistusta, myyntiä ja mainontaa. Laissa poistetaan kunnalta sillä aikaisemmin ollut mahdollisuus vaikuttaa alueellaan myönnettäviin anniskelulupiin. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 279.)

Asetus opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidosta eräillä lääkkeillä säättää buprenorfiiniä tai metadonia sisältävien lääkevalmisteiden käyttämisestä opioidiriippuvaisten vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidossa. Korvaus- ja ylläpito-hoito on tarkoitettu sellaisille opioidiriippuvaisille henkilöille, jotka eivät ole vieroitautuneet opioidien käytöstä muilla yleisesti hyväksytyillä hoitomenetelmillä. Korvaushoidon tavoitteena on kuntouttava päihdeettömyyteen tähtäävä hoito. Ylläpito-hoidon tavoitteena on kuntouttava hoito, jossa painotetaan haittojen vähentämistä sekä elämänlaadun parantamista. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 279.)

Huumausainelakia sovelletaan aineiden, joilla huumausaineita valmistetaan, valvontaan. Tähän liittyvät lääkkeitä koskevat lait, raittiustyölaki, päihdehuoltolaki ja rikoslaki. Huumausaineiksi luokiteltavat aineet määritellään huumausainelaisissa, ja huumausaineille määrätään yleiskielto; huumausaineen tuotanto, valmistus, maahantuonti, maastavienti, jakelu, kauppa ja käyttö on kielletty muihin kuin lääkinnällisiin, tieteelli-

siin taikka huumausainerikosten ehkäisemistä tai tutkintaa edistäviin tarkoituksiin. Lisäksi lailla kielletään oopiumiunikon, kokapensaasien ja hampun viljelyä käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 279.)

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä koskee päihdetyötä erityisesti työelämän päihdekysymyksissä. Mielenterveyslaki sisältää tahdosta riippumatonta hoitoa koskevat säännökset, jotka toisinaan tulevat tarpeelliseksi päihdeongelmien parissa. Rikoslainsäädännössä ja rikoslain muuttamisessa käsitellään mm. huumausainerikoksia ja niiden rangaistuksia. Raittiustyölaki tai raittiustyö on työtä, jonka tarkoituksena on totuttaa kansalaiset terveisiin elämäntapoihin. Tätä pyritään edistämään ohjaamalla kansalaiset välttämään päihteiden ja tupakan käyttöä. Yleisten edellytysten luominen raittiustyölle on ensisijaisesti valtion ja kuntien tehtävänä. Käytännön raittiustyön tekemisestä vastaavat pääasiallisesti kunnat sekä raittiutus- ja kansanterveysjärjestöt. Kuntien tehtävänä on siis tehdä ehkäisevää päihdetyötä. Laki ehkäisevästä päihdetyöstä kumosi raittiustyölain 1.12.2015. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 279, 281-282.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista sekä ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Lapsen etu on otettava huomioon niin, että toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat lapselle: 1. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, 2. mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, 3. Taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen, 4. Turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen ja sekä henkisen koskemattomuuden, 5. Itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen, 6. Mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan ja 7. Kielellisen kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. Lastensuojelulain mukaan ensisijaisesti on käytettävä avohuollon tukitoimia mutta tarvittaessa myös viivytyksettä sijaishuolto on mahdollisuus. Lapsen ja nuoren omaan mielipiteeseen ja toivomuksiin on kiinnitettävä huomiota erityisesti lain mukaan. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 281; Lastensuojelulaki 2007.)

Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tarkoituksen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Lain mukaan nuoriksi luetaan alle 29-vuotiaat täysi-ikäiset henkilöt. Laissa säädetään myös kunnan velvollisuudesta järjestää etsivää nuorisotyötä, joka on tärkeässä osassa päihdetyön kannalta. (Nuorisolaki 2006.)

Nuoriso-, lastensuojelu-, huumausaine- sekä rikoslakiin liittyen täytyy myös ottaa huomioon syyttämättäjättäminen huumausainerikoksen yhteydessä perustuen nuoruuteen. Nostan tämän esille, koska se mielestäni koskee vahvasti tätä opinnäytetyötä niin kuin seuraavaksi käykin ilmi. Huumausainerikoksesta kiinni jääneen henkilön ikä voi olla perusteena syyttämättäjättämiselle. Kuitenkin alaikäisen rikoksesta kiinni jääneen tiedot menevät aina lastensuojeluviranomaiselle ja kyseinen nuori joutuu lastensuojelulain perusteella ainakin seurantaan. Useassa tapauksessa tämä on riittävä seuraus nuorelle tapauksesta. Tämä voi johtaa myös alaikäisen kohdalla tahdonvastaiseen huostaan ottoon, mikäli nuori oirehtii päihteillä niin, että se vaikuttaa hänen turvalliseen kehitykseen ja terveyteen. Lastensuojeluviranomaiset ovatkin avain asemassa siinä, että päihdeongelmasta kärsivä nuori pääsee hoitoon. (Ikkala 2001, 139.)

2.2 Ehkäisevä päihdetyö vrt. Päihdetyö

Opinnäytetyön kannalta mielestäni on tärkeää erotella toisistaan ehkäisevä päihdetyö ja varsinainen päihdetyö.

Ehkäisevä päihdetyö on Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen mukaan toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ehkäisevä päihdetyö pyrkii edellä mainittuihin tavoitteisiin edistämällä päihteettömiä elämäntapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa sekä toteuttamalla ja edistämällä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista

päihteisiin liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa sekä haittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin, oikeuksiin sekä päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja niiden riskitekijöihin sekä päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin. Päihteitä, joiden käyttöön ja haittoihin ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan ovat alkoholi, huumeaineet, tupakka sekä pelaaminen, erityisesti rahapelaaminen. Myös lääkkeet, liuottimet ja muut aineet luokitellaan päihteiksi silloin, kun niitä käytetään päihtymistarkoitukseen. Ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä, jonka yleisten edellytysten luominen on ensisijaisesti valtion ja kuntien tehtävä.

Käytännön toiminnasta vastaavat kunnat ja järjestöt sekä erilaiset muut yhteisöt. Laki ehkäisevästä päihdetyöstä on tullut voimaan 1.12.2015, tällöin kumottiin raittiustyölaki. Ehkäisevän päihdetyön lain mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvat alkoholi-, tupakka-, huume- sekä rahapelihaittojen ehkäisy. Lain tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa sekä varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa, ja lisäksi tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä. Lastensuojelulain mukaan yhteiskunnalla on vastuu siitä, että lasten perusoikeudet ja ihmisoikeudet toteutuvat. Perustuslain mukaan julkisen vallan on turvatta ja tuettava perheen muiden lasten huolenpidosta, ja näin taattava kaikille lapsille ja nuorille yksilöllinen, turvallinen ja terveellinen kasvu ja kehitys. Tätä lain kohtaa tukee laki ehkäisevästä päihdetyöstä. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006.)

Päihdetyö tai päihdehuolto on kunnan vastuulla. Kunnat tekevät usein yhteistyötä päihdetyön tai päihdehuollon järjestämiseksi järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Koska hoidettavat ja heidän tilanteensa ovat ainutkertaisia ja yksilöllisiä, on hoitomuotoja useita. Apua on tarjolla sekä päihdeongelmallisille, että heidän läheisillensä. Hoitoa, kuntoutusta ja tukea annetaan tarpeen mukaan lyhyt- ja pitkäkestoisesti. Hoitomuotoja ovat avohuollon päihdekuntoutus, erilaiset asumispalvelut sekä kuntoutuslaitokset. Työtapa ja taas voivat olla erilaiset kurssit, terapiat sekä lääkehoito. Päihdetyö myös kattaa sekä ennalta ehkäisevän päihdetyön ja varsinaisen hoidon. Työtä tehdään monen eri viranomaisen yhteistyönä sekä kansalaisjärjestöissä. Kaiken päihdetyön lähtökohdaksi on asiakkaan ja työntekijän keskinäinen luottamus sekä työn luottamuksellisuus. (Päihdetyö 2016.)

Limingan koulutuskeskuksessa tehdään päihdetyötä niin sanottuun akuuttiin vaiheeseen, eli tarjotaan apua päihdeongelmalliselle nuorelle. Toki myös ehkäisevää päihdetyötä tehdään käytännössä kokoajan.

2.3 Nuoret ja päihteet

Nuorten yleisin riippuvuus päihteiden käyttöön syntyy käyttötilanteisiin. Käyttötilanteeseen yhdistetään usein hauskanpito sekä kaverit. Päihteiden käyttö voi antaa myös rohkeutta tehdä jotain jännittävää tai jopa kiellettyä. (Kylmänen 2005, 23.)

Nuoren siirtyessä peruskoulun yläasteelle, hänen suhtautumisensa päihteisiin monesti muuttuu, toki yksilöllisiä eroja löytyy. Uteliaisuuden ja mahdollisten kokeilujen myötä aikaisempi kielteinen asenne saattaa muuttua helposti positiiviseksi. Murrosikäisinä monet nuoret kokeilevat ainakin alkoholia ja tupakkatuotteita. Osa nuorista kokeilee myös kannabista ja jotkut muitakin huumeita. Useimmille nuorista huumeiden käyttö jää yhteen kokeiluun, kun osa saattaa jatkaa käyttöä satunnaisesti viihdekäyttäjänä. Murto-osa nuorista taas hullaantuu huumeisiin niin, että käyttö säännöllistyy ja muuttuu ongelmakäytöksi ja riippuvuudeksi. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 43.)

Päihteiden käyttö voi johtaa tai pahentaa nuoren syrjäytymisriskiä, ja uhkakuvana on moniongelmaisuus. Nuoren sosiaaliseen kehitykseen voi rajusta päihteiden käytöstä tulla häiriöitä. Tämän häiriön korjaamiseen nuori voi tarvita hyvin konkreettista sosiaalisten taitojen harjoittelua ja arjessa selviytymisen opettelua, nuori voi rajun päihteiden käytön vuoksi tarvita apua ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, normaalin vuorokausi rytmin löytämisessä, ruuan laitossa, oman henkilökohtaisen hygienian hoidossa, siivouksessa ja vaatehuollossa sekä rahan käytössä. Tätä ei varmasti myöskään auta se, että jos nuoren lapsuuden kodista ja mahdollisesti jo useamman sukupolven ajan kasautuneet sosiaaliset ongelmat ajavat nuorta päihteiden käyttöön. Nuoren auttaminen tällaisessa tilanteessa vaatii paljon tukea ja työtä. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 45.)

Nuorilla päihdeongelmat aiheuttavat mielenterveysongelmia, riskinottoa, kouluvaikeuksia, sosiaalisen tuen puutetta, rikoksia ja jopa rikoskierrettä, tapaturmia sekä epä-

terveellistä elämäntapaa. Myös usean päihteen samanaikainen käyttö on tavallista päihdeongelmalliselle nuorelle. Varhain aloitettu päihteen käyttö ja nuoruusiän päihdeongelmat monesti ennakoivat myöhempiä päihdeongelmia. Tämän vuoksi nuorten päihteen käyttöön tulee aktiivisesti puuttua. Nuorten päihteen käyttöä sekä siihen liittyvää riskikäyttäytymistä tulisi kartoittaa aktiivisesti eri ikävaiheissa. Parhaassa tapauksessa nuoren päihteen käytön selvittely antaa mahdollisuuden arvioida nuoren elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti. Nuorilla, joilla on päihdeongelmia on usein myös muita ongelmia, jotka tulee selvittää. Päihdeongelmaisen nuoren hoidossa on tärkeää viranomaisyhteistyö perusterveydenhuollon, psykiatrisen erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen, poliisin sekä lastensuojelun välillä. (Tammi, Aalto, Koski-Jännes 2009, 49-66.)

Nuorilla, joiden kanssa työskentelen, on valtaosalla pitkä päihdehistoria, ja päihteen käyttö on aloitettu hyvin nuorena, käytön aloittaminen on yleensä aloitettu tupakalla ja alkoholilla, ja hyvin nopeasti mukaan on tullut kannabis, sekä lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttö. Monet ovat myös käyttäneet amfetamiinia, metamfetamiinia, ekstaasia sekä opiaatteja kuten buprenorfiinia ja kodeiinia.

Tupakka tai tupakkavalmisteiden sisältämä nikotiini aiheuttaa vahvan fyysisen riippuvuuden. Nikotiiniriippuvuus myös kehittyy nopeasti. Vaikkakin nikotiini aiheuttaa terveyshaittoja ovat tupakkatuotteiden suurimmat terveydelle haitalliset aineet ne muut noin 5000 kemiallista yhdistettyä, joista esimerkiksi tupakka koostuu. Näistä kemiallisista yhdisteistä 50 tiedetään aiheuttavan syöpää. Nikotiini itsessään samanaikaisesti stimuloi ja lamaannuttaa. Nikotiini rentouttaa poikkijuovaisia lihaksia ja samaan aikaan lisää henkistä vireyttä. Varsinkin nuorilla tupakoinnin kokeilua ja sosiaalisen riippuvuuden riskiä lisää ryhmäpaine. Riippuvuusalttius, persoonallisuus ja elinympäristö ovat tekijöitä jotka vaikuttavat tupakoinnin aloittamiseen ja jatkamiseen. Nikotiini aktivoi aivojen nikotiinireseptoreja, ja samalla nikotiini lisää dopamiinin vapautumista, joka tupakoitsijalla tuntuu mielihyväksi, tämä ja siihen liittyvä tunteiden yhdistyminen tupakointiin entisestään saa aikaan psyykkistä riippuvuutta. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 66.)

Suomessa eniten käytetty päihde on alkoholi, ja useimmissa maissa Suomen tapaan se onkin yleisesti hyväksytty laillinen päihde aikuisväestölle. Suomessa alkoholi ai-

heuttaa arvioiden mukaan valtaosan ongelmista, jotka liittyvät päihteisiin. Alkoholi tuottaa mielihyvää sekä huumaavia ja lamaavia vaikutuksia keskushermostoon. Pitkäaikaisesta käytöstä kehittyy käyttäjälle sietokyvyn kasvu eli toleranssi, jonka lisäksi käyttäjälle kehittyvät psyykinen ja fyysinen riippuvuus. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 67.)

Kannabis tai pilvi, ruoho, mari, marihuana, hasis, hamppu on Cannabis sativa – ruohokasvista saatava huume. Kannabiksesta on voitu eristää 61 huumaavaa ainesosaa eli kannabinolia. Näistä psykoaktiivisin on delta-tetra-hydrokannabinoli eli THC, joka näkyy myös huumeselauksessa. Kannabiksella on hallusinogeenisiä, stimuloivia sekä rauhoittavia vaikutuksia. Kannabista käytetään yleensä päihteenä polttamalla, mutta sitä voi myös syödä ja juoda. Cannabis vaikuttaa käyttäjiinsä erilalla, ja vaikutukseen vaikuttaa myös käyttötiheys ja ainemäärä. Päävaikutus kannabiksella on mielihyvätunnetta lisäävä keskushermoston lamaantuminen. Kannabiksen jatkuva ja runsas käyttö aiheuttaa persoonallisuuden, tunne-elämän ja sosiaalisten suhteiden muutoksia. Lisäksi pitkäaikainen käyttö vaikuttaa lähimuistiin, sekä passivoi käyttäjää. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 73-74.)

Työni kautta saamani kokemuksen mukaan suurin osa päihdeongelmallisista nuorista ei varsinaisesti koe kannabista päihteeksi, koska se on heidän mielestään luonnon tuote. Tämä on varsin ongelmallinen lähtökohta esimerkiksi kannabikseen kohdistuvassa päihdetyössä nuoren kanssa.

Amfetamiini tai vauhti tai piri on kemiallinen yhdiste, joka esiintyy jauheena, tabletteina ja kapseleina sekä liuoksena. Amfetamiinia käytetään yleensä nuuskaamalla nenään tai suun kautta sekä suonensisäisesti. Metamfetamiini on vaikutukseltaan voimakkaampaa ja se on koostumukseltaan kideäistä. Metamfetamiini on amfetamiinin johdannaisaine. Metamfetamiinia käytetään joko suonensisäisesti tai polttamalla, jolloin palamiskaasuja hengitetään. Pienet annokset amfetamiinia aiheuttavat euforiaa, levottomuutta, unen tarpeen vähenemistä sekä pulssin ja hengityksen tihentymistä. Käyttäjät kuvaavatkin monesti itseään ollessaan aineen vaikutuksen alaisena olevan ”vauhdissa”. Suurilla annoksilla euforia lisääntyy entisestään sekä käyttäjällä korostuvat itsevarmuus ja voimantunne, näiden lisäksi suurempien annoksien käyttäjillä

voi esiintyä aggressiivisuutta, sekavuutta ja paniikki- ja psykoosioireita. Amfetamiini on riippuvuutta aiheuttava huumausaine. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 75-76.)

Ekstaasi on hallusinogeeninen huume ja amfetamiinin yksi yhdiste. Se esiintyy tabletteina, kapseleina ja jauheena, ja ekstaasia käytetään suun kautta tai nuuskaamalla. Tablettien pinnassa on yleensä jokin merkki, hahmo tai sana. Ekstaasi on nykypäivänä niin sanottu bile-huume, ja se yhdistetäänkin monesti rave-kulttuuriin. Ekstaasin käyttö aiheuttaa voimakasta hyvänolon tunnetta, yhtenäisyyden ja läheisyyden tunnetta sekä parantaa fyysistä suorituskykyä, jonka avulla käyttäjät voivat tanssia läpi yön. Käyttäjien voimakas fyysinen ponnistelu ja ekstaasin aiheuttama nestehukka sekä elimistön lämmön nousu helposti johtavatkin hengen vaaralliseen tilaan.

Opiaatit ovat oopiumista peräisin olevia ja synteettisesti valmistettuja yhdisteitä. Näistä nuorten keskuudessa suuressa suosiossa on varsinkin Buprenorfiini eli Subutex tai subu. Buprenorfiini on synteettinen opiaatti, jota käytetään myös heroinin korvaushoitoon laillisesti.

3 LIMINGAN KOULUTUSKESKUS JA PÄIHDETYÖ

Tässä luvussa esittelen Limingan koulutuskeskuksen toiminnan. Toiminnan esittely on mielestäni olennainen osa opinnäytetyötäni koska opinnäytetyö perustuu Limingan koulutuskeskuksen toimintaan ja siellä jo tehtävään päihdetyöhön.

Tällä hetkellä Limingan koulutuskeskuksessa päihdetyötä tehdään lähes päivittäin, mutta työtä ei tehdä varsinaisesti vielä näkyväksi. Myös Limingan koulutuskeskuksen sijoitetut lapset tai nuoret eivät välttämättä huomaa, että heidän kanssaan tehdään konkreettista päihdetyötä, koska heille ei sitä nimetä tehtäväksi, vaikkakin sitä tehdään lähes kokoajan. Lapsia ja nuoria Limingan koulutuskeskuksessa tuleekin hyödyttämään, että heille ns. kerrotaan, että vaikka tänään hänen kanssaan tehdään päihdetyötä, tämä on myös palautteiden perusteella tehty päätös. Samalla pyritään kehittämään päihdetyön malli sellaiseksi, että jokainen päihdetyötä tekevä ohjaajaa

pystyy tekemään tekemänsä päihdetyön näkyväksi. Myös sijoittavat tahot tätä kaipaavat.

3.1 Valtion koulukodit – Limingan koulutuskeskus

Limingan koulutuskeskus on osa Valtion koulukodit –konsernia. Valtion koulukodit tuottavat lastensuojelun ja erityisopetuksen palveluita. Valtion koulukotien toimintaa valvotaan hyvin. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja opetushallituksen (OPH) tulosohjaus, eduskunnan oikeusasiamiehen sekä sijoittavien kuntien tarkastuskäynnit merkitsevät koulukodeille jatkuvaa toiminnan järjestämiseen ja lainmukaisuuteen liittyvää valvontaa. Koulukodeissa on myös käytössä IMS –toiminnanohjausjärjestelmä, jolla pyritään varmistamaan laadukas ja säädösten mukainen toiminta. THL:n asettaman Valtion koulukotien ja Vanajan vankilan perheosaston johtokunnan keskeisenä tehtävänä on kehittää, valvoa ja sovittaa yhteen lastensuojeluyksiköiden toimintaa sekä tehdä aloitteita niiden tuloksellisuuden ja toimintaedellytyksien parantamiseksi. Kaikki toiminta Valtion koulukodeilla perustuu lastensuojelulakiin. Valtion koulukoteja on yhteensä viisi, joista yksi palvelee kaksikielisesti (suomi ja ruotsi). Koulukodit ovat Limingan koulutuskeskus, Sairilan koulukoti, Sippolan koulukoti, Vuorelan koulukoti sekä Lagsmangårdenin koulukoti, joka siis tuottaa palvelut kaksikielisesti. (Kartta 2016.)

Limingan koulutuskeskus, jossa työskentelen, jakautuu karkeasti Erityisen huolenpidon yksiköihin (EHO), Tehostetun hoidon yksiköihin (TEHO) sekä peruskouluun. Peruskoulussa järjestetään myös 10. Luokan opetusta. Eho-osastoja on kaksi; Parkki ja Joukola. Teho-osastoja on neljä; Amiko, Mäkelä, Ritola sekä ja Veikkonen sekä Tehostetun itsenäistymisharjoittelun osasto Johtola. Opetuksesta vastaa siis Kylliälän koulu. Limingan koulutuskeskuksen organisaatio jakautuu seuraavasti; hallinnossa työskentelevät johtaja, erityistyöntekijät, joita ovat erikoissairaanhoidtaja, sosiaalityöntekijä sekä psykologi ja lääkäri. Kasvatuksellisessa vastuussa ovat vastaavat ohjaajat, joita on kaksi. Jokaisella osastolla työskentelevät tiiminvetäjät, ohjaajat ja yövalvojat. Koulussa työskentelevät koulunjohtaja sekä erityisopettajat, koulunkäyntiavustajat ja henkilökohtaiset avustajat. Lisäksi koululla työskentelee emäntä, joka vastaa kouluruokailusta. Limingan koulutuskeskuksen johtajan yläpuolella toimii koulukoti-

johtoryhmä, joka koostuu koulukotien johtajista, tämän ryhmän yläpuolella toimii koulukotitoiminnasta vastaava johtaja, jonka toimia valvoo koulukotijohtokunta, jonka valvonnasta vastaavat THL ja OPH. (Kartta 2016.)

Limingan koulutuskeskukseen sijoitetaan valtakunnan vaikeahoitoisimpia lapsia ja nuoria, jotka ovat iältään 12-18-vuotiaita. Lapset ja nuoret tulevat kuntien sosiaalityöntekijän päätöksellä, joka huostaan otettuina tai kiireellisesti sijoitettuina. Lapsia ja nuoria tulee Limingan koulutuskeskukseen ympäri Suomen. Suurimmalla osalla Limingan koulutuskeskukseen sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on diagnosoituna käytöshäiriö ja mielenterveys- sekä päihdeongelmia. Lisäksi heillä on koulunkäymättömyyttä, karkailuallttiutta sekä aggressiivisuutta. Lapset ja nuoret käyvät pääsääntöisesti koulua laitosalueella, ja he asuvat pienissä 4-6 hengen asumisyksiköissä. (Kartta 2016.)

3.2 Erityinen huolenpito

Erityisen huolenpidon (EHO) kohderyhmää ovat 12-18-vuotiaat lapset ja nuoret. EHO on lastensuojelulain 71-73§ mukaista kasvatusta, hoitoa ja huolenpitoa vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun muu lapsen oma käyttäytyminen muutoin vakavasti vaarantaa lapsen henkeä, terveyttä tai kehitystä. EHO:n perusteita ovat esimerkiksi vakavat päihde- ja huumeongelmat, toistuvat karkaamiset ja rikokset, mielenterveyden ongelmat, käytöshäiriöt, aggressiivisuus, itsetuhoisuus, rajattomuus ja uhmakkuus. Perusteita ovat myös huoli lapsen tai nuoren psyykkisestä voinnista, altistuminen aikuisen vahingoittavalle toiminnalle tai hakeutuminen vahingolliseen seuraan. EHO:n tavoitteena on hyvinvointia ja turvallista kehitystä uhkaavan tilanteen pysäyttäminen, vakauttaminen ja mahdollisen jatkohoidon tarpeen arviointi.

EHO kestää maksimissaan 90 vuorokautta. Jotta lapsi tai nuori voi tulla Eho-jaksolle hänellä täytyy olla Eho-päätös osastolle tullessaan. Ensimmäinen päätös kestää aina 30 vuorokautta, jonka aikana arvioidaan EHO:n tarve. Limingan koulutuskeskuksen moniammatillinen tiimi tekee mahdollisesta jatkosta lausunnon lapsen tai nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka voi tarvittaessa jatkaa EHO:a maksimissaan 60 vuorokautta. EHO voidaan päättää aikaisemmin jos sille ei ole

enää perusteita jatkaa. EHO:n aikana työskentely etenee lapsen tai nuoren yksilöllisten tarpeiden ja edistyksen mukaisesti. Perhe tai muu lähiverkosto on työskentelyssä mukana koko jakson ajan sekä yhteydenpitoa läheisiin tuetaan. Lapsi tai nuori käy läpi kasvatus- ja hoitoprosessin, joka alkaa lähimenneisyyden ongelmien selvittelystä. Prosessi etenee tavoitteiden asettelulla ja uudenlaisten toimintatapojen etsimisellä. Mahdollinen koulun käynti ja opetus tapahtuu EHO:n aikana pienryhmässä erityisopettajan johdolla Eho-osastolla. Eho-jakso viimeistellään huolellisella siirtymävaihtotyöskentelyllä tiiviissä yhteistyössä jatkosijotuspaikan kanssa. EHO:n päätyttyä tehdään ajasta tai jaksosta yhteenveto, joka sisältää toimintaehdotuksia ja -malleja tulevaisuuden varalle. (Kartta 2016.)

Eho-osastoilla, eli Parkissa ja Joukolassa työskentelevät moniammatilliset tiimit, jotka koostuvat kasvatus- ja hoitoalan ammattilaisista. Henkilöstöresurssi on muita osastoja vahvempi, tiimissä työskentelee vähintään 6 ohjaajaa aamu- ja iltavuorossa sekä kaksi yövalvojaa. Moniammatillinen arviointitiimi koostuu psykologista, lääkäristä, sosiaalityöntekijästä sekä erikoissairaanhoidajasta. Osastoilla on 3-5 lasta tai nuorta ja osastoille tullaan ns. non-stop-tyyppisesti, eli heti kun EHO-paikka vapautuu.

3.3 Tehostettu hoito ja Tehostettu itsenäistymisharjoittelu

Tehostettu hoito (TEHO) on hieman vapaampi ympäristö kuin EHO-maailma. TEHO:n tavoitteina voivat olla pysähtyminen, vakauttaminen ja arviointi, elämännhallinnan harjoittelu ja sopeutuminen. Pysähtymisen tavoitteina ovat yleensä nuoren tilanteen rauhoittaminen ja tutustuminen osaston toimintaan ja arkeen. Tämä vaihe kestää yleensä, vähän lapsesta tai nuoresta riippuen, noin viikon. Työskentelytapoina pysähtymisessä ovat yleensä tulovaiheen tehtävät, omaohjaajien valinta sekä koulun aloittaminen. Vakauttamisen ja arvioinnin tavoitteina ovat yleensä elämäntilanteen tiedostaminen, nuoren sitoutuminen hänen kanssaan tehtyyn työhön sekä vastuunottaminen, tämä vaihe kestää yleensä noin 3 kuukautta. Työskentelytapoja vakauttamisen ja arvioinnin vaiheessa ovat luottamuksen rakentaminen, tavoitteiden asettelu sekä sosiaalisen verkoston kartoitus. Elämännhallinnan vaiheen tavoitteena on lähinnä minäkuvan rakentaminen, vaihe kestää kolmesta kuukaudesta eteenpäin. Työs-

kentelytapoja ovat perhe- ja verkostotyö, kotiin suuntautuvat kotiharjoittelut sekä aktiivinen omaohjaaja-työskentely. (Kartta 2016.)

Tehostetun hoidon osastoja on neljä, Amiko, Mäkelä, Ritola ja Veikkonen. Näistä Amiko ja Mäkelä sekä Veikkonen ovat viisi paikkaisia yksiköitä ja Ritola neljä paikallinen yksikkö. Amiko ja Veikkonen pystyvät tarpeen mukaan majoittamaan myös kuudennen lapsen tai nuoren niin sanotulle kriisipaikalle. TEHO:lla työskentelee aamuisin joka yksikössä yksi ohjaaja ja iltavuorossa kaksi ohjaajaa sekä öisin yksi valvoja joka osastolla.

Tehostettu itsenäistymisharjoittelu osasto Johtola on itsenäisenä yksikkönään toimiva osasto, johon nuoret siirtyvät lähellä 18-vuotis ikää, jos sijoitus siis Limingan koulutuskeskuksessa jatkuu. Siirtyminen Johtolaan tapahtuu yksilöllisesti, mutta yleensä viimeistään joitakin kuukausia ennen täysi-ikäisyyttä. Johtolassa eläminen on vapaampaa kuin TEHO:n muissa yksiköissä. Johtolassa keskitytään itsenäisen elämisen harjoitteluun tuetusti, yksilöllisesti ja aikuisjohtoisesti.

3.4 Lastensuojelulaki Limingan koulutuskeskuksessa

Kaikkia Suomen lastensuojelulaitoksia ja niiden toimintaa säätelee Suomen lain lisäksi Lastensuojelulaki. Seuraavaksi esittelen Limingan koulutuskeskukseen liittyvät lainkohdat pähkinänkuoressa, jottei opinnäytetyöstäni tulisi pelkästään lastensuojelulakia käsittelevä raportti. Keskeisiä käsitteitä Lastensuojelulaista, jotka erityisesti liittyvät Limingan koulutuskeskukseen ja sen toimintaan ovat; huostaanotto, kiireellinen sijoitus sekä rajoitustoimenpiteet, joista erityisesti liikkumisvapaudenrajoitus (LVR), yhteydenpitorajoitus (YPR), henkilöntarkastus, henkilönkatsastus, kiinnipitäminen, eristäminen sekä omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja aineiden ja esineiden haltuunotto. Varsinkin henkilönkatsastus liittyy vahvasti päihdetyöhön.

Jotta voin edetä jollain logiikalla on mielestäni ensin käsiteltävä kiireellinen sijoitus ja huostaanotto. Miksi nämä? Koska Liminkaan ei sijoiteta muita kuin kiireellisesti sijoitettuja ja huostaan otettuja nuoria. Ja edellä mainitut rajoitustoimenpiteet koskevat ainoastaan kiireellisesti sijoitettuja ja huostaan otettuja nuoria. Lisäksi nuori tai lapsi

voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, mutta sitä en ala tässä sen enempää avaamaan.

Kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen ihmisten elämään ja yksityisyyteen, joten se on viimesijainen toimenpide, kun ei ole muita mahdollisuuksia turvata lapsen tilannetta. Tämä määritelmä on siis suoraan THL:n lastensuojelun käsikirjasta. Kiireellistä sijoitusta siis pyritään välttämään viimeiseen asti ja se on viimeinen keino lapsen tai nuoren turvallisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen tai nuoren huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai silloin, kun lapsen tai nuoren huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan ja tämä välittömästi vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Lapsen tai nuoren vanhemmat voivat olla päihteiden käyttäjiä, tai he voivat kärsiä mielenterveysongelmista, eivätkä näiden asioiden vuoksi voi huolehtia lapsen tai nuoren turvallisesta kehityksestä. Kiireellisen sijoituksen taustalla voi olla myös sellaista lapsen tai nuoren heitteillejättöä tai kaltoin kohtelua, joka välittömästi vaarantaa lapsen tai nuoren hengen tai hyvinvoinnin. Myös lapsi tai nuori voi itse omallaan käytöksellään aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen, käyttämällä esimerkiksi päihteitä, tekemällä rikoksia tai käyttäytymällä itsetuhoisesti. Kiireellinen sijoitus tehdään joskus myös siinä vaiheessa kun huostaanottoa aletaan valmistella, ja sitä päätöstä odotellessa halutaan turvata lapsen tai nuoren turvattu elintila. (Lastensuojelulaki 2007.)

Huostaanotto otetaan käyttöön jos puutteet lapsen tai nuoren huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Tai jos lapsi tai nuori itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään ja terveyttään. Huostaanottoon voidaan kuitenkin ryhtyä vain jos avohuollon tukitoimet eivät ole osoittautuneet lapsen tai nuoren edun mukaiseksi tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Huostaanotto on lastensuojelutyön viimesijaisiin keino turvata lapsen tai nuoren kasvu tai kehitys. (Lastensuojelulaki 2007.)

Seuraavaksi käyn läpi ne rajoitustoimenpiteet, joita Limingan koulutuskeskuksessa joudutaan tekemään, jos ei päivittäin, niin kärjistetysti sanottuna ainakin viikoittain.

Rajoitustoimenpiteistä kirjataan aina rajoituspäätös, jossa tulee käydä ilmi rajoituksen perusteet ja siihen johtaneet syyt, rajoituksen päättäjä, rajoituksen käytännössä tehnyt tai tehneet henkilöt ja nuoren mielipide, sekä joihinkin rajoituksiin pitää myös kirjata huoltajan mielipide. Melkein kaikki rajoituspäätökset ovat valituskelpoisia, eli lapsella tai nuorella on mahdollisuus jälkepäin valittaa niistä Hallinto-oikeuteen.

Yhteydenpidonrajoittaminen (YPR) tarkoittaa sitä, että sillä voidaan rajoittaa lapsen tai nuoren oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään, rajoittaa lapsen tai nuoren oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita välineitä käyttäen, tai lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai muu luotamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys. YPR tarkoittaa myös sitä, että sen voimalla voidaan ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä, tai jättää ilmaisematta lapsen olinpaikka vanhemmille tai huoltajille. Limingan koulutuskeskuksessa YPR tarkoittaa sitä, että lapsen tai nuoren yhteydenpitoa rajataan esimerkiksi kavereihin, ja yhteydenpito on sallittua ainoastaan vanhempiin ja lähisukulaisiin ainoastaan osaston puhelimella, myös internetin käyttöä rajataan tässä tapauksessa. YPR kestää yleensä seitsemästä (7) vuorokaudesta kolmeenkymmeneen (30) vuorokauteen. Lastensuojelulaitoksen johtaja voi asettaa ja tehdä päätöksen yhteydenpidonrajoituksesta tai sitten päätöksen tekee lapsen tai nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 2007.)

Liikkumisvapaudenrajoittaminen (LVR) tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsen tai nuoren liikkumista rajataan esimerkiksi siten, että lapsi tai nuori ei saa liikkua osaston ulkopuolella ilman Limingan koulutuskeskukseen henkilökuntaan kuuluvaa aikuista. LVR päätöksen voi seitsemäksi (7) vuorokaudeksi tehdä lastensuojelulaitoksen johtaja. Lapsen tai nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi jatkaa liikkumisvapaudenrajoittamista enintään 30 vuorokautta kerrallaan. (Lastensuojelulaki 2007.)

Henkilöntarkastus on rajoitustoimenpide, joka voidaan tehdä kun on epäily, että lapsi tai nuori yrittää salakuljettaa lastensuojelulaitokseen tai hänellä saattaa olla hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa oman, muiden lasten tai nuorten tai ohjaajien terveyden ja/tai turvallisuuden. Aineilla voidaan tarkoittaa päihhteitä, erilaisia lääkkeitä, joita voidaan käyttää päihhteinä tai sellaisia vaarallisiksi luoki-

teltuja aineita, joita voi esimerkiksi käyttää tulen tekemisen avustamiseen. Esineitä taas voivat olla tulentekovälineet ja erilaiset teräaseet, ja yleensäkin sellaiset esineet, jotka soveltuvat toisen ihmisen vahingoittamiseen. Henkilötarkastuksen voi päättää lastensuojelulaitokseen kuuluva vakituinen henkilö, ja se tehdään lapselle tai nuorelle aina kahden lapsen tai nuoren kanssa samaa sukupuolta olevan henkilön toimesta. Toimenpiteessä käytännössä tarkastetaan nuoren päällä olevat vaatteet sekä hänen hallussaan olevat tavarat. Tässä yhteydessä voidaan tarpeen mukaan tehdä aineiden ja esineiden haltuunotto –päätös, jos lapselta tai nuorelta löytyy jotain sellaisia esineitä tai aineita, joita nuorelle ei voida luovuttaa hänen ollessaan sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. (Lastensuojelulaki 2007.)

Henkilökatsastus on rajoitustoimenpide, jonka nojalla lapselta tai nuorelta voidaan ottaa esimerkiksi virtsanäyte pikahuumeseulaa varten tai puhalluttaa alkometrillä. Virtsanäyte annetaan aina lapsen tai nuoren kanssa samaa sukupuolta olevan kahden ohjaajan läsnä ollessa, jonka jälkeen virtsanäytteestä tehdään pikahuumeseula, jolla voidaan pois sulkea tai varmistaa nuoren päihtymys tai päihteettömänä pysyminen. Päätöksen henkilökatsastuksesta voi tehdä lastensuojelulaitokseen henkilökuntaan kuuluva aikuinen silloin kun on syytä epäillä, että lapsi tai nuori on päihteyden vaikutuksen alaisena tai, kun on epäily, että lapsi tai nuori on esimerkiksi karkureissun aikana käyttänyt päihteitä. Rajoitustoimenpide tehdään monesti myös kotiharjoittelun jälkeen asiakassuunnitelmanneuvottelussa sovitun käytännön mukaan, jotta lapsen tai nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle voidaan esittää nuoren päihteettömyys tai mahdollinen päihteiden käyttö. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kiinnipitäminen on raju rajoitustoimenpide, jota ikävä kyllä joudutaan käyttämään Limingan koulutuskeskuksessa useinkin, johtuen uhkaavasti ja aggressiivisesti käyttäytyvien lasten ja nuorten vuoksi. Kiinnipitäminen johtuu kärjistetyksi sanottuna siitä, että nuori vaarantaa omansa tai muiden lasten tai nuorten tai ohjaajien turvallisuuden tai terveyden eikä lapsi tai nuori ole enää puheella ohjattavissa. Kiinnipitoon tulisi käytännössä aina osallistua useampi aikuinen, jotta lapseen tai nuoreen ei kohdistu kipua, ja häntä voidaan pitää turvallisesti kiinni ja hallinnassa. Ainakin Limingan koulutuskeskuksen henkilökunta on saanut AVEKKI-koulutuksen, jossa opetellaan ja harjoitellaan käytännössä turvallista ja kivutonta kiinnipitoa ja mahdollista kohdehenkilö turvallista siirtämistä, joka yleensä liittyykin eristämiseen, joka tarkoittaa sitä, että

aggressiivisesti ja uhkaavasti käyttäytyvä lapsi tai nuori eristetään lastensuojelulaitoksen valvottuun lepohuoneeseen. Limingan koulutuskeskuksestakin löytyy näitä valvottuja lepohuoneita yhteensä 3 kappaletta. Eristämiseen täytyy aina olla todella hyvät ja pitävät perusteet. Eristäminen voi kestää maksimissaan 24 tuntia. Se on kuitenkin lopettava ensitilassa kun se on mahdollista, eli käytännössä silloin kun lapsi tai nuori on rauhoittunut ja hän kykenee käsittelemään eristämiseen johtaneet tapahtumat ja hänet on turvallista siirtää takaisin omaan yksikkönsä. Eristämiseen tarvitaan aina lupa laitoksen johtajalta tai virka-ajan ulkopuolella laitoksen johtajan nimeämältä sijaiselta. (Lastensuojelulaki 2007.)

3.5 Ohjaajat ja omaohjaajuus

Limingan koulutuskeskuksen ohjaajien tehtäviin kuuluvat arjen pyörittäminen sekä nuorten asioista huolehtiminen, toki nuoren kanssa, sekä esimerkiksi päihdetyö. Lisäksi lähes joka päivä yksi ohjaajista on vastuuvuorolainen, tämä siis silloin kun kumpikaan vastaavista ohjaajista ei ole paikalla, vastuuvuorolainen siis niin sanotusti koordinoi laitosta kun johtaja ja vastaavat ohjaajat eivät ole paikalle. Vastuuvuorolainen voi tehdä päätöksen tietyistä rajoituksista ja hän koordinoi työvoiman siirtymiset osastoilta toisille tarpeen mukaan. Vastuuvuorolainen on myös tarvittaessa yhteydessä päivystäjään, joka voi mm. antaa päätöksen tai luvan eristämiseen. Lisäksi ohjaajan tehtäviin kuuluvat päivittäiset raportoinnit nuorista Nappula-järjestelmään sekä kuukausikoosteiden laatiminen sijoittavalla sosiaalitoimelle ja huoltajille, asiakassuunnitelmaneuvoitteluihin osallistuminen sekä tärkeimpänä nuoren hoidon kannalta vahva yhteistyö ja kommunikaatio nuoren huoltajiin sekä nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Limingan koulutuskeskuksessa toimitaan strukturoidusti ja aikuisjohtoisesti, josta sinne sijoitetut lapset tai nuoret hyötyvät. Aikuisjohtoisuus ilmenee siten, että aikuinen tekee viimekädessä aina päätöksen kaikesta, ja aikuinen on aina läsnä nuorten kanssa. Strukturoitu arki ilmenee siten, että joka osastolla on tietty yhtenäinen päivärhythmi, jonka mukaan arjessa toimitaan ja eletään.

Koko Limingan koulutuskeskuksessa on vahvasti läsnä omaohjaajuus. Jokaiselle Limingan koulutuskeskukseen sijoitetulle nuorelle asetetaan sijoituksen alussa kaksi

omaohjaaja, jotka toimivat työparina ja vastaavat nuoren akuuteista asioista. Omaohjaaja voisi verrata tietyllä tapaa vanhempaan. Omaohjaajan täytyy olla hyvin kartalla nuoren kaikista asioista. Omaohjaajan tulisi olla nuoren ns. luottoaikuinen sijoituksen aikana. Toki omaohjaajalla on muiden ohjaajien ja erityistyöntekijöiden ja vastaavien ohjaajien tuki ja apu. Omaohjaajalla myös vahva rooli kehitettävässä päihdetyön mallissa.

4 PÄIHDETYÖN TYÖKIRJA

Limingan koulutuskeskuksella on olemassa oleva runko päihdetyöllä. Esittelen sen ensin. Tämän jälkeen esittelen uudistetun päihdetyön rungon, jonka pohjalta päihdetyötä olisi tarkoitus tehdä. Uudistetun rungon pohjalta työskentelyn tulisi selkeytyä ja helpottua.

4.1 Olemassa oleva prosessi

Limingan koulutuskeskuksen olemassa oleva päihdetyön prosessi on hyvin raakilemainen tällä hetkellä. Se voidaan karkeasti jakaa vastuuhenkilöihin ja käytännössä kuuteen eri ns. portaaseen. Käyn seuraavaksi läpi nämä kuusi ns. porrasta sekä jokaiseen liittyvät vastuuhenkilöt. Vastuuhenkilöt ovat käytännössä nuori, nuoren omaohjaajat sekä Limingan koulutuskeskuksen erityistyöntekijät. Olemassa oleva prosessi on kuvattuna Valtion koulukotien netti-sivuilla sekä se löytyy myös tämän opinäytetyön liitteenä numero 1.

Ensimmäisessä portaassa vastuuhenkilöiksi on nimetty nuori, joka siis tarvitsee ja on sitoutunut päihdetyöskentelyyn, Limingan koulutuskeskuksen lääkäri sekä nuoren oma-ohjaaja. Ensimmäisessä portaassa tehdään päihdetyöskentelyn suunnitelma.

Toisessa portaassa vastuuhenkilöt ovat edelleen nuori sekä oma-ohjaaja. Tehtävänä on tehdä kartoitus nuoren päihdehistoriasta. Kolmannessa portaassa vastuuhenkilöi-

nä nuoren ja oma-ohjaajan lisäksi ovat lääkäri sekä erikoissairaanhoidtaja, ja kolmannen portaan tehtävänä on terveyden tilan kartoitus.

Neljäs portas käsittelee päihteiden käytön vaikutuksia juuri tähän kyseiseen nuoreen ja vastuuhenkilöinä ovat nuori ja oma-ohjaajat. Myös viidennessä portaassa vastuuhenkilöt ovat samat eli nuori ja oma-ohjaajat. Aiheena viidennessä portaassa on voimavarat.

Kuudennessa ja viimeisessä portaassa nimetyt vastuuhenkilöt ovat nuori, lääkäri, erikoissairaanhoidtaja sekä oma-ohjaaja. Kuudennessa portaassa käsitellään tehdyn päihdetyön arviointia ja palautetta.

Limingan koulutuskeskuksen olemassa oleva malli pohjautuu varsin vahvasti laitoksen sosiaalityöntekijä Katja Reinikaisen vuonna 2006 tekemään pro gradu – tutkielmaan Limingan koulutuskeskuksen huumehoitoprosessin mallintaminen. Pro gradu on tehty Kasvatustieteiden tiedekuntaan, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikköön.

Reinikaisen mallin mukaan päihdehoito käynnistyy jo nuoren tullessa erityisen huolenpidon (EHO) jaksolle, suurin osa Limingan koulutuskeskukseen sijoitettavista nuorista tulee EHO:n kautta Tehostetun hoidon yksiköihin (TEHO). Päihdehoidossa suunnitellaan siten, että jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja lähtökohdat huomioidaan. EHO:n aikana pääpaino on katkaisussa ja akuutin kriisitilanteen selvittämisessä sekä selviytymisen tukemisessa ja vaihtoehtoisten toimintamallien opettelussa. Reinikaisen mallin mukaan keskeisenä asiasisältönä on päihteiden käyttö ja päihteiden käytön aiheuttamat käytännön pulmat. Tämän myötä päästään tarkastelemaan nuoren koko elämäntilannetta. (Reinikainen 2006.)

4.2 Korjattu ja selkeytetty prosessi

Päihdetyön työkirja syntyi tutkimalla jo olemassa olevaa lähdekirjallisuutta sekä yhdistämällä sitä Limingan koulutuskeskuksen jo olemassa olevaan päihdetyön proses-

siin. Toki oma työkokemus päihdeongelmaisten nuorten parissa sekä käytyt päihdetyön kurssit toivat oman lisänsä päihdetyön työkirjaan.

Päihdetyöskentelyyn liittyvät tehtävät löytyvät päihdetyökirjasta, joka on kokonaisuutenaan osana tätä opinnäytetyötä. Tehtävät on luokiteltu sen mukaan millä tapaamisella tai viikolla ne voi tehdä. Tehtäviä voi tehdä siten, että nuori niitä tekee itsenäisesti ja sitten ne käydään läpi nuoren kanssa tai ne voidaan tehdä tapaamisen aikana yhdessä esim. siten, että oma-ohjaaja haastattelee nuorta tehtävien perusteella ja tekee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Kaikkia tehtäviä ei ole tarkoitus tehdä ja on paljon nuoresta kiinni montako tehtävää nuori pystyy tekemään ja millä tavalla ne tehtävät kannattaa nuoren kanssa tehdä. Lisäksi kannattaa muistaa se, että nuoret ovat yksilöitä ja heidän työskentelytapansa eroavat toisistaan. Nuorelle kannattaa myös tehdä selväksi, että nyt on kyse päihdetyöskentelystä, ja keskustella ennen varsinaisen työskentelyn alkua, että nuori ymmärtää mitä päihdetyöskentely on, ja mitä se pitää sisällään. Lisäksi on tärkeää tunnustella nuoren fiiliksiä ja sitä olisiko hän valmis päihdetyöhön ja mitä hän hyötyisi siitä, sekä onko hän valmis sitoutumaan päihdetyöhön.

Päihdetyöskentely on syytä ajoittaa siten, että se kestää 6-8 viikkoa, kestonkin vaikuttaa nuori, kenen kanssa päihdetyöskentelyä tehdään. Tärkeintä on, että tapaamiset ja viikon tehtävät suunnitellaan aina hyvin etukäteen sekä tapaamiselle varataan tarpeeksi aikaa. Ja edelleen jo toistamiseen on tärkeää, että nuori on tietoinen, että nyt tehdään päihdetyötä.

Päihdetyöskentelyssä on syytä myös ottaa huomioon nuoren kehityksellinen taso kun suunnitellaan päihdetyön sisältöä ja rakennetta. 13-vuotiaan tarpeet ovat erilaisia kuin 17-vuotiaan. Päihdetyössä on huomioitavaa myös se, että mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä herkemmin päihteiden käyttöön on puututtava, sekä päihdetyö voi olla täysin perhekeskeistä. Vanhemmilla ns. myöhäisnuoruudessa olevilla nuorilla nuoren autonomian ja yksilön merkitys korostuu entisestään. (Tammi ym. 2009, 50.)

Limingan koulutuskeskuksessa tehtävä päihdetyö keskittyy paljolti ongelmakäyttäjiin, joilla päihteiden käyttö on usein jo riippuvuusasteista tai päihteiden käytöstä on seurannut merkittävästi haittoja. Tällöin päihdetyöskentely tavoitteena tulee olla päihde-

riippuvuudesta tai ongelmakäytöstä toipuminen sekä päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien uusiutumisen ehkäisy. Edelleen täytyy muistaa korostaa päihdetyötä suunniteltaessa nuoren ja hänen lähiverkostonsa yksilölliset tarpeet. (Tammi ym. 2009, 60.)

Limingan koulutuskeskuksen päihdetyömalli on yksilökeskeinen malli. Siinä tähdätään riskitilanteiden tunnistamiseen ja uusien taitojen oppimiseen, joiden avulla nuori selviytyisi päihteiden käytön riskitilanteista. Tällaisia tarvittavia taitoja voivat olla esimerkiksi avun pyytäminen ongelmatilanteissa sekä kieltäytyminen päihteistä, tilanteessa jossa niitä tarjotaan nuorelle. Päihdetyön aikana pyritään myös kohentamaan ja vahvistamaan suhteita ns. hyviin päihteettömiin kavereihin, ja nuorta kannustetaan tukeutumaan sosiaaliseen verkkoon. Myös uusien päihteettömien harrastuksien löytäminen tukee nuorta pysymään päihteettömänä. On myös otettava huomioon se, että nuorelle asetetaan sellaiset tavoitteet, joihin nuori itse kykenee sitoutumaan. Esimerkiksi jos päihteiden käytön kokonaan lopettaminen ei ole realistista, päihteiden käytön vähentäminen ja käyttöön liittyvien haittojen minimoiminen pidemmällä aikavälillä ovat hyviä tavoitteita. (Tammi ym. 2009, 60-61.)

Avoimesti keskustelua päihteistä, sitä suurin osa nuorista haluaa. Nuoret ovat myös kiinnostuneita terveyteensä vaikuttavista asioista, siksi terveyden näkökulma onkin hyvä ja tärkeä oppimisen kanava päihdetyötä tehtäessä. Nuorten kielteistä asennetta päihteitä kohtaan monesti eniten tukeekin tieto päihteiden käytön terveyshaitoista. Nuoret myös odottavat heitä kuullaan kun keskustellaan heidän päihteiden käytöstään, nuoret myös odottavat, että heidät kohdataan tasavertaisina keskustelijoina. Päihdetyötä tehdessä on myös tärkeää tuntee nuorten kokemuksia, asenteita, arvoja sekä käyttäytymistä. Nuoret itse myös monesti toivovat päihdetyön kattavan päihteet laajasti, siis ei pelkästään huumeita. (Kylmänen 2005, 26-29.)

Seuraavassa luvussa on opinnäytetyön ohessa valmistunut Päihdetyön Työkirja oikeassa muodossaan, lopullisessa työkirja on venytetty jokainen luku omalle sivulle. Olen poistanut työkirjan sisällysluettelon opinnäytetyöstä sekavuuden välttämiseksi. Seuraavan luvun lähteenä on käytetty Karttaa (Kartta 2017. Limingan koulutuskeskuksen sisäinen laadunhallintajärjestelmä.)

4.3 Päihdetyön työkirja

OHJEEKSI

Päihdetyöskentelyyn liittyvät tehtävät löytyvät päihdetyökirjasta. Tehtävät on luokiteltu sen mukaan millä tapaamisella tai viikolla ne voi tehdä. Tehtäviä voi tehdä siten, että nuori niitä tekee itsenäisesti ja sitten ne käydään läpi nuoren kanssa tai ne voidaan tehdä tapaamisen aikana yhdessä esim. siten, että oma-ohjaaja haastattelee nuorta tehtävien perusteella ja tekee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Kaikkia tehtäviä ei ole tarkoitus tehdä ja on paljon nuoresta kiinni montako tehtävää nuori pystyy tekemään ja millä tavalla ne tehtävät kannattaa nuoren kanssa tehdä. Lisäksi kannattaa muistaa se, että nuoret ovat yksilöitä ja heidän työskentelytapansa eroavat toisistaan. Nuorelle kannattaa myös tehdä selväksi, että nyt on kyse päihdetyöskentelystä, ja keskustella ennen varsinaisen työskentelyn alkua, että nuori ymmärtää mitä päihdetyöskentely on, ja mitä se pitää sisällään. Lisäksi on tärkeää tunnustella nuoren fiiliksiä ja sitä olisiko hän valmis päihdetyöhön ja mitä hän hyötyisi siitä, sekä onko hän valmis sitoutumaan päihdetyöhön.

Päihdetyöskentely on syytä ajoittaa siten, että kestää 6-8 viikkoa, kestonkin vaikuttaa nuori, kenen kanssa päihdetyöskentelyä tehdään. Tärkeintä on, että tapaamiset ja viikon tehtävät suunnitellaan aina hyvin etukäteen sekä tapaamiselle varataan tarpeeksi aikaa. Ja edelleen jo toistamiseen on tärkeää, että nuori on tietoinen, että nyt tehdään päihdetyötä. Päihdetyöskentelyn aikana tapaamiset on syytä pitää kerran viikossa. Lisäksi oma-ohjaaja voi koota nuoren tekemistä tehtävistä ja päihdetyöskentelyyn liittyvistä papereista kansion, jonka voi antaa nuorelle päihdetyöskentelyn loppuksi.

VIIKKO 1 - SUUNNITELMA

Ensimmäisen tapaamisen aikana ja koko ensimmäisen viikon tavoitteina ovat kartoittaa nuoren motivaatio päihdetyöhön, luottamuksen rakentamisen aloittaminen, työryhmän näkemysten esittäminen sekä yhteisten tavoitteiden rakentaminen. Vastuhenkilöt ovat ensimmäisellä tapaamisella nuori, lääkäri sekä oma-ohjaaja(t).

Käytännön työohjeita ensimmäiselle tapaamiselle ja oikeastaan koko ensimmäiselle viikolle ovat seuraavat; koska ensimmäinen tapaaminen on vahvasti päihdetyön suunnittelua täytyy ensimmäiselle tapaamiselle varata riittävästi aikaa, jotta saavutetaan molempia osapuolia hyödyttävä asetelma. Täytyy pystyä kertomaan oma näkemys mahdollisimman neutraalista, on tärkeää myös, että muiden osapuolten näkemykset otetaan vastaan neutraalisti. Ei siis valita puolia, eikä ole yhtä ainoa oikeaa. Sitten kun yhdessä asetetaan tavoitteita täytyy huomioida nuoren omat tavoitteet, jotta nuori saa kokea vaikuttavansa omiin asioihin, eli siis täytyy muistaa kunnioittaminen sekä itsekin sitoutua työskentelyyn. Myös ristiriidan herättäminen on tärkeää jo tässä vaiheessa, eli todetaan ääneen mahdolliset ristiriidat nuoren toiminnassa ja puheessa.

Ensimmäisellä tapaamisella ja koko viikolla on tärkeää huomioida myös, että kaikki sitoutuvat yhdessä asetettuihin tavoitteisiin. Erotellaan toisistaan lyhyen ja pitkän ajan tavoitteet. Tarkennetaan, varsinkin nuorelle, että mistä nuori tietää tavoitteiden toteutuneen. Koska kyseessä on suunnitelma osuus, on tärkeää kirjata ylös mikä on tai mikä voisi olla nuoren mielestä arvioinnin tarkoitus. Lisäksi kirjataan ylös työryhmän asettamat tavoitteet sekä tavoitteet, jotka on asetettu yhdessä nuoren kanssa.

Ensimmäinen tapaamisen voi siis toteuttaa ilman varsinaista päihdetyöskentelyä tai päihtheisiin liittyviä tehtäviä.

VIIKKO 2 - PÄIHDEHISTORIA

Toinen tapaaminen ja viikko 2 käsittelevät nuoren päihdehistoriaa, vastuuhenkilöinä tässä vaiheessa ovat nuori sekä oma-ohjaaja(t). Aiheena on päihdehistoria.

Tapaamisen ja koko viikon tavoitteet ovat; ensimmäiseksi täytyy selvittää nuoren päihdehistoria, eli käytännössä tämä tarkoittaa sitä, miten nuori on edennyt kokeilusta nykytilanteeseen, hänen käyttämänsä päihteet, annosmäärät sekä käyttötiheys- ja tapa. Tämän lisäksi käsitellään nuoren kanssa päihdekohtaiset kokemukset, kuten äärikokemukset sekä myönteiset ja kielteiset vaikutukset. Lisäksi hahmotetaan nuo-

ren tapakäyttö ja tilanne, jossa nuori käyttää tavallisesti päihteitä. Myös nuoren kanssa voidaan käydä läpi tässä vaiheessa lyhyet ja pitkäkestoiset haittavaikutukset, mitä hänen käyttämänsä päihteet aiheuttavat.

Työohjeina ovat, että käydään päihdekohtaisesti jokainen päihde läpi kerrallaan ja mielellään vaikka käyttöjärjestyksessä, esimerkkinä esim. tupakka, alkoholi, kannabis, lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttö, amfetamiini, ekstaasi, buprenorfiini. Annetaan nuorelle tilaa kertoa itse päihteiden käytöstään, kysytään tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä.

On huomioita tässä vaiheessa, että työntekijällä on oltava perustiedot päihteistä sekä niiden vaikutuksista ja käyttöön liittyvistä riskeistä. Työntekijällä täytyy myös olla valmius vastata nuoren esittämiin kysymyksiin. Tässä vaiheessa on järkevää kirjata ylös miten kokeiluvaihe ja päihteidenkäytön kehittyminen on johtanut nykytilanteeseen. Kirjataan ylös myös käyttö viimeisimmän puolen vuoden ajalta, sekä pisin jakso ilman päihteitä viimeisimmän puolen vuoden aikana. Kirjataan ylös myös mahdolliset vieroitusoireet, jos nuori on niitä jossain vaiheessa kokenut.

Tehtäviä voi tehdä siten, että nuori niitä tekee itsenäisesti ja sitten ne käydään läpi nuoren kanssa tai ne voidaan tehdä tapaamisen aikana yhdessä esim. siten, että oma-ohjaaja haastattelee nuorta tehtävien perusteella ja tekee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Kaikkia tehtäviä ei ole tarkoitus tehdä ja on paljon nuoresta kiinni montako tehtävää nuori pystyy tekemään ja millä tavalla ne tehtävät kannattaa nuoren kanssa tehdä.

VIIKKO 3 - TERVEYDENTILA

Kolmannen viikon ja tapaamisen aiheena on terveydentila. Vastuuhenkilöinä ovat tässä vaiheessa lääkäri, erikoissairaanhoitaja, nuori sekä oma-ohjaaja(t). Tavoitteina ovat selvittää nuoren lyhyt- ja pitkäaikaiset terveyshaitat sekä niiden yhteys mahdolliseen päihteiden käyttöön.

Työohjeita ovat tässä vaiheessa; tehdään kartoitus nykytilanteessa hoitoa vaativat oireet tai sairaudet. Arvioidaan ja suljetaan pois potentiaaliset riskit ja oire-epäilyt. Tehdään myös tässä vaiheessa fyysisen sekä psyykkisen tilan arvioinnit.

Kolmannella tapaamisella tai viikolla on syytä kirjata ylös nuoren fyysinen ja psyykinen tila. Limingan koulutuskeskukseen tulon jälkeiset mahdolliset muutokset olemuksessa ja terveyden tilassa.

Tämä vaihe on paljon sellaista työskentelyä, että oma-ohjaaja huolehtii, että nuori pääsee erikoissairaanhoidajan vastaanotolle sekä tarvittaessa lääkärin vastaanotolle. Oma-ohjaajan on syytä olla mukana näillä vastaanotoilla. Tähän vaiheeseen ei liity varsinaisia tehtäviä, mutta tarpeen tullen nuoren kanssa voi käydä lävitse jo tehtyjä tehtäviä sekä keskustella niistä.

VIKKO 4 – PÄIHITEIDEN KÄYTÖN VAIKUTUKSET

Viikko neljä ja neljäs tapaaminen käsittelevät päihteiden käytön vaikutuksia nuoren elämään. Tämän osuuden voi tarpeen mukaan, nuoresta riippuen jatkaa myös viikolle 5, jos tarvetta. Tässä vaiheessa vastuuhenkilöt ovat nuori itse ja oma-ohjaaja(t).

Tavoitteena on siis nuoren kanssa yhteistyössä kartoittaa päihteiden käytön vaikutuksia hänen elämäänsä sekä käytökseen. Tarkemmin voi esimerkiksi perehtyä miten päihteen käyttö on vaikuttanut nuoren seuraaviin asioihin; päivärhythmi, harrastukset, käytös, perhesuhteet, ystävyysuhteet, rikollisuus, koulunkäynti, terveys, yms.

VIKKO 5 - VOIMAVARAT

Viikko 5 ja viides tapaaminen käsittelevät voimavaroja, nämä ovat edelleen nuoren ja oma-ohjaajan vastuulla. Viikon tavoitteena on nuoren lähiverkoston voimavarojen, vuorovaikutussuhteiden ja päihteiden käytön kartoittaminen ja sen vaikutus nuoren tilanteeseen. Tavoitteena on myös, että nuori itse arvio omat voimavaransa ja niiden

tarpeen. Tämänkin viikon voi tarvittaessa venyttää kahden viikon mittaiseksi jos se on tarpeellista.

VIKKO 6 – ARVIOINTI JA PALAUTE

Viimeisellä viikolla ja tapaamisella keskitytään arviointiin ja palautteeseen. Tässä vastuuhenkilöinä ovat nuori, lääkäri, erikoissairaanhoitaja sekä oma-ohjaaja(t). Tavoitteena on, että arvioidaan asetettujen tavoitteiden onnistuminen kriittisesti, sekä annetaan molemmin puolista palautetta, siis nuorelle ja nuori työntekijöille. Lisäksi tässä vaiheessa on syytä laatia jatkosuunnitelma. Oma-ohjaajan olisi hyvä myös kirjoittaa tähän vaiheeseen nuoresta tapaamisten ja päihdetyöskentelyn perusteella päihdearvion.

ESIMERKKI PÄIHDEARVIOSTA

Limingan Koulutuskeskus, Tehostetun hoidon osasto X
Lännentie 1
91500 Liminka

Xxxx Xxxxxx

PÄIHDEARVIO 21.11.2016-15.1.2017

X:n päihdearviointi aloitettiin 21.11.2016. Päihdearvioinnin aikana X tavattiin viisi kertaa päihteisiin liittyvien teemojen pohjalta. Viimeinen tapaaminen toteutettiin 15.1.2017 **TAPAAMISTEN AIKAVÄLI JA TAPAAMISTEN MÄÄRÄ. MAININTAA JOS ON JOTAIN ERITYISTÄ MIKSI ARVIOTYÖ ON VENYNYT PIDEMMÄKSI AJALLISESTI TMS. INFORMAATIOTA TÄHÄN TARVITTAESSA LISÄKSI.**

Tapaamiskertojen aikana käytiin läpi X:n päihdehistoriaa, suhtautumista päihteisiin ja päihdeidenkäytön vaikutuksia hänen elämäänsä. Apuna asioiden läpi käymisessä

käytettiin ADSUME (nuortenpäihdemittari), SADD (alkoholiriippuvuus), AUDIT (alkoholinkäytön riskit), DAST (huumeidenkäyttö testi), DUDIT, mielialakysely ja BDI-kysely lomakkeita. Nuoren verkostoja ja perhesuhteita on kartoitettua haastattelulla ja verkostokartan laadinnalla. Päihdearvion tiedot perustuvat nuoren kertomaan omasta päihteidenkäytöstään ja haastatteluissa antamiin vastauksiin. **HOX! TÄSSÄ KOHTAA LUETTELOMOMaisesti KERROTAAN TIEDONKERUUN VÄLINEET. YLLÄOLEVAT ESIMERKKINÄ NÄISTÄ, MUTTA LISTAUS SEN MUKAAN, MITÄ ON KÄYTETTY (EHKÄ JOTAIN EDELLÄ OLEVISTA EI OLE KÄYTETTY TAI VASTAAVASTI JOTAIN KÄYTETTY, MIKÄ EI TUOSSA LISTASSA).**

Päihteidenkäytön X kertoi aloittaneensa 14-vuotiaana. Ensimmäinen alkoholi kokeilu on ollut 14-vuotiaana, joka tapahtunut kavereiden kanssa. Ensimmäinen kannabis kokeilu on ollut 14-vuotiaana ja se tapahtunut lomamatkan aikana ulkomailla. X kertoi, että muita päihteitä ei ole käyttänyt. Ennen sijoitusta (SIJOITUSPAIKAN NIMI) X:n alkoholin käyttö oli lisääntynyt. Kesän aikana alkon käyttö kertoja ollut X:n kertoman mukaan noin 15. Juomamäärät vaihdelleet 3-4 annoksesta 18-24 annokseen. Useimmilla kerroilla X kertonut juoneensa 3-4 annosta illan aikana, poikkeuksena muutamat kerrat (synttärin ym juhlat), jolloin annoksia nauttinut 18-24 kappaletta. X:n kertoman mukaan alkoholia on käyttänyt seurauksena vuoksi sekä hauskanpitoon. Alkoholin käytön seurauksena X:llä ei ole ollut muistin menetyksiä tai sammumisia. X:n kertoman mukaan hän ei ole joutunut vaikeuksiin tai vahingoittanut itseään alkoholin käytön seurauksena. Kannabista X kertonut käyttäneensä satunnaisesti 3-4 kertaa. Viimeisen vuoden aikana, ennen Hiekkarinteelle sijoitusta, käyttö kertoja ollut X:n kertoman mukaan kolme. Kannabista saanut kertomansa mukaan kavereilta eikä sitä ole ostanut. Käyttö kerroilla on polttanut 1-2 kannabis sätkää illan aikana. X kertoi, kannabiksen tuovan hänelle rennon ja pysähtyneen olon. Kannabiksen käytöllä on ollut vaikutusta lähimuistiin sekä näköaistiin (hahmotusvaikeudet).

NUOREN PÄIHTEIDENKÄYTÖN HISTORIAA AVATAAN TÄSSÄ KAPPALEESSA, KOSKA, MITÄ MISSÄ MÄÄRIN JNE. JNE. ERI PÄIHDEAINEET HYVÄ PURKAA ERIKSEEN JA KÄYTETYT MITTARIT VOI PURKAA MYÖS NS. ERIKSEEN HALUTESSAAN.

Tupakoinnin ja nuuskan käytön X aloittanut kertomansa mukaan 13-vuotiaana ja se on jatkunut säännöllisenä sijoitukseen asti.

X kertoi päihteidenkäytön olevan hänen ikäisillään aika yleistä. Kertoi, että hyväksyy ”tissuttelun” hänen ikäisillään. Kertonut, että päihteidenkäyttö hänellä ei ole säännöllistä ja pystyy olemaan myös ilman niitä.

X ei kertomansa mukaan koe päihteidenkäytön vaikuttaneen hänen ja vanhempien välisiin suhteisiin vaikkakin siitä on syntynyt riitaa. Kertoi, että riita tilanteet tulleet kun on jäänyt vanhemmille kiinni päihteidenkäytöstä.

X:n kanssa käyty läpi myös mielialaan ja itsetuntemukseen liittyviä lomakkeita. Lomakkeiden ja X:n kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta ei ole noussut esille huolta aiheuttavia asioita. Itsetunto X:llä vastausten perusteella hyvä ja mielialaan liittyviä ongelmia kohtia ei esille tullut. X kertonut, että aikaisemmin hänellä on ollut masennusta mutta ei tunne tällä hetkellä olevan masennus oireita.

X on ollut sitoutunut päihdearviotyöskentelyyn ja tapaamisiin. Tapaamisten aikana X on ollut yhteistyökykyinen ja vastannut hänelle asetettuihin kysymyksiin avoimesti. Päihdearvio tapaamisten aikana esille ei ole noussut aiheita, joista X ei olisi halunnut puhua. X:n asenne päihdetyötä ja tapaamisia kohtaan on ollut myönteinen. **TÄHÄN KAPPALEESEEN PURETAAN TYÖNTEKIJÄN ARVIO NUOREN TYÖSKENTELYSTÄ JA ASEENTEESTA ASIAN SELVITTELYYN LIITTYEN. LISÄKSI NUOREN OMA ARVIO OMASTA PÄIHTEIDENKÄYTÖSTÄÄN ON AIHEELLISTA AVATA JA AINA KANNATTAA NUORELTA ITSELTÄÄN KYSYÄ, MITÄ MIELTÄ HÄN ON OMASTA PÄIHTEIDENKÄYTÖSTÄÄN JA KIRJATA SE NÄKEMYS TÄHÄN!** Esim. ”nuori ei koe huolta omasta päihteidenkäytöstään ja näkee sen aivan normaalina” TAI ” nuori kertoo olevansa huolissaan omasta kannabiksen poltostaan ja toivoisi voivansa vähentää polttamista/ lopettaa polttamisen.” jne!! TAI ”nuori kysyttäessä kertoo, ettei näe itselleen mitään hyötyä päihdetyöskentelystä jatkossa ja perustelee tätä sillä, että aikoo edelleen jatkaa päihteidenkäyttöään vastaavassa mitassa”.

Päihdearviotyöskentelyn näkökulmasta X:n alkoholinkäyttö, juomamäärät ja kannabis kokeilut ovat riskitekijöitä ikätason mukaisen kehityksen kannalta. Kannabiksen käytön seuraukset (**nämä on ihan vain esim.** näköaistin ongelmat, lähimuistin heikkeneminen ja mahdollinen psykoosi) eivät X huolestuttaneet ja erityisesti tämä aiheuttaa

huolta päihdearvion näkökulmasta. Omalla päihteidenkäytöllään nuori X vaarantaa omaa terveyttään, kasvuaan ja kehitystään Päihdearvioinnin jatkoksi tehtävä päihde-työ sekä seuranta nähdään X:lle tarpeellisena. **TAI** Nuori hyötyy selkeästi päihde-työskentelystä jatkossa ja on suositeltavaa, että työskentelyä voidaan jatkaa. **ELI LOPUKSI VIELÄ TYÖNTEKIJÄN OMA ARVIO NUOREN PÄIHTEIDENKÄYTÖSTÄ JA PÄIHDETYÖSKENTELYN HYÖDYISTÄ JA TARPEELLISUUDESTA JNE. ELI JOTAIN VASTAAVAA KUIN TÄSSÄ ESIMERKISSÄ.**

Paikka ja päivämäärä tähän

päihdearvion laatijan allekirjoitus

TEHTÄVIÄ

Tehtävät ovat sitä varten, että voit käyttää niitä keskustelun tukemisena, sekä tehtävillä voit esittää nuorelle konkreettisesti hänen ajatuksiaan päihteitä.

8.1 Nettilinkkien takana olevia testejä

Tehtävät voi tehdä nuorta haastatteleamalla ja merkitsemällä nuoren vastaus nettilomakkeisiin tai nuori voi ne itse täyttää netissä ja toimittaa vastaukset ohjaajalle. Ohjaaja voi myös tulostaa lomakkeen netistä ja täyttää sen nuorella. Tulokset kyselyihin saa nettisivuilta. Tarkoitus herättää keskustelua ja saada nuori miettimään omaa tilannettaan.

Nuorten päihdemittari ADSUME, noin kahden sivun verran kysymyksiä, rasti ruutuun tyylillä: <https://nuortenlinkki.fi/testialue/testit/paihteet>

Alkoholin käytön riskit AUDIT, noin sivun verran kysymyksiä, rasti ruutuun tyylillä: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/alkoholi/alkoholin-kayton-riskit-audit>

Alkoholiriippuvuustesti SADD, noin kahden sivun verran kysymyksiä, rasti ruutuun tyylillä: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/alkoholi/alkoholiriippuvuustesti-sadd>

Huumeidenkäyttötesti DAST20, noin kahden sivun verran kysymyksiä, rasti ruutuun tyylillä: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/huumeet/huumeidenkayttotesti-dast20>

Huumeiden käytön riskit DUDIT, noin sivun verran kysymyksiä, rasti ruutuun tyylillä: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/huumeet/huumeiden-kayton-riskit-dudit>

8.2 Nelikenttä

Nelikentässä valitaan nuoren kanssa joku aihe, päihdetyössä esim. joku päihde, sanotaan vaikka kannabis. Tämän jälkeen nelikenttään kerätään kannabiksen käytön toivotut seuraukset/edut ja ei toivotut seuraukset/haitat sekä vastapuolelle valitaan esim. se ettei käytä kannabista, ja tämän kanssa toimitaan samoin kun äsken.

	Toivotut seuraukset/ edut	ei toivotut seuraukset/ haitat
Päihteiden Käytön		
Raittiuden		

8.3 Päihteisiin liittyvä mielihalu –tehtävä

Päihteisiin liittyvä mielihalu

Arvioi asteikolla 1-7, oletko samaa mieltä vai eri mieltä alla olevien väittämien kanssa.

1=täysin eri mieltä

2=paljon eri mieltä

3=hieman eri mieltä

4=en osaa sanoa

5=samaa mieltä

6=hyvin paljon samaa mieltä

7=täysin samaa mieltä

1. Mielihalu aineisiin on ruumiillinen reaktio enkä voi sen tähden tehdä sille mitään ___
2. Jos en vastaa mielihaluihini, ongelmani tulevat aina vain pahemmiksi ___
3. Mielihalut voivat tehdä minut hulluksi ___
4. Mielihalu saa minut käyttämään aineita ___
5. En koskaan pääse eroon mielihalusta käyttäen aineita ___
6. Minulla ei ole minkäänlaista hallintaa mielihalujeni suhteen ___
7. Kun mielihalu valtaa minut, en voi hallita käyttäytymistäni ___
8. En voi sietää niitä ruumiillisia oireita, joita minulle tulee, kun lopetan aineiden käytön ___
9. Rankaisen itseäni aineiden käytöstä haluamalla niitä lisää ___
10. Jos et ole koskaan kokeillut aineita, et voi ymmärtää millainen mielihalu on, etkä voi olettaa, että joku vastustaa sitä ___
11. Ajatukset ja mielikuvat, joita minulla on ottaessani aineita, ovat hallintani ulottumattomissa ___
12. Mielihalu aineisiin tekee minut niin hermostuneeksi, että en voi sietää sitä ___
13. En koskaan pysty säätelemään mielihaluani aineisiin ___
14. Koska mielihaluni aineisiin säilyy lopun elämäni, voin yhtä hyvin käyttää aineita ___
15. Kun minulla on todellinen pakkomielle aineisiin, toimintakykyni on lamaantunut ___
16. Minulla on joko hillitön halu aineisiin tai olen niistä täysin vapaa, mitään välimuotoja ei ole ___
17. Jos halu aineisiin tulee liian voimakkaaksi, vain aineiden käyttö auttaa sietämään sitä tunnetta ___
18. Mielihaluni aineisiin on vahvempi kuin tahdonvoimani ___

8.3 Uskomuksia aineiden käytöstä –tehtävä

Uskomuksia aineiden käytöstä

Tällä lomakkeella on joitakin tavallisia uskomuksia päihdyttävistä aineista ja niiden käytöstä. Voit merkitä asteikolla 1-7, kuinka paljon olet samaa mieltä tai eri mieltä väitteistä.

1=täysin eri mieltä   **2=paljon eri mieltä**   **3=hieman eri mieltä**   **4=en osaa sanoa**
5=samaa mieltä   **6=hyvin paljon samaa mieltä**   **7=täysin samaa mieltä**

- 1. Elämä ilman päihdyttäviä aineita on ikävystyttävää.
- 2. Käyttämällä aineita voin lisätä luovuuttani ja tuotteliaisuuttani.
- 3. En pysty toimimaan ilman päihteitä.
- 4. Päihteet ovat ainoa tapa sietää ja tulla toimeen nykyelämäni kärsimyksen kanssa.
- 5. En ole valmis lopettamaan päihteiden käyttöä.
- 6. Minulla on mielitekoja ja yllykkeitä, jotka saavat minut käyttämään aineita.
- 7. Elämäni ei muuttuisi paremmaksi, vaikka lopettaisinkin aineiden käytön.
- 8. Aineiden käyttö on ainoa tapa hallita ärtymystäni.
- 9. Elämä muuttuisi masentavaksi, jos lopettaisin aineiden käytön.
- 10. Raitis elämä ei ole minulle sallittua.
- 11. En ole riittävän vahva lopettaakseni aineiden käyttöä.
- 12. Ilman aineita pystyisin tulemaan toimeen ihmisten kanssa.
- 13. Aineiden käyttö ei ole minulle mikään ongelma.
- 14. En pääse eroon mielihaluistani ja pakkomielleistäni ilman aineita.
- 15. Ympärilläni olevat ihmiset (puolisoni, poika/tyttöystäväni, perheenjäsenet) ovat syynä käyttööni.
- 16. Jos jollakin on ongelmia aineiden kanssa, on parasta käyttää niitä säännöllisesti.
- 17. En pysty rentoutumaan ilman aineita.
- 18. Jos sorrun aineisiin, se merkitsee, että olen pohjimmiltani paha ihminen.
- 19. En voi hallita ahdistustani ilman lääkkeitä.
- 20. Mikään ei ole hauskaa ilman aineita.

8.4 Ainehimoon liittyvät uskomukset –tehtävä

Ainehimoon liittyvät uskomukset

Lue alla olevat väitteet ja arvioi kuinka vahvasti olet samaa tai eri mieltä väitteistä. Käytä arvioinnissa alla olevaa asteikkoa ja merkitse arvo sille varattuun kohtaan väitteen alkuun.

1=täysin eri mieltä   2=hieman eri mieltä   3=en osaa sanoa
4=hieman samaa mieltä   5=täysin samaa mieltä

- 1. Ainehimo on fyysinen reaktio ja siksi en voi tehdä sille mitään.
- 2. Jos en ala käyttämään aineita tai ota lääkkeitä, ainehimo vain pahenee.
- 3. Ainehimo voi tehdä ihmisen sekopäiseksi.
- 4. Ainehimo saa minut narkkaamaan ja/tai käyttämään lääkkeitä.
- 5. Minulla on kokoajan ainehimo.
- 6. Minulla ei ole mitään keinoa hallita ainehimoani.
- 7. Kun ainehimo iskee, en kykene hallitsemaan käyttäytymistäni.
- 8. En kestä ainehimon aiheuttamia fyysisiä oireita.
- 9. Ainehimo tulee vaivaamaan minua koko loppuelämäni.
- 10. Ainehimo on rangaistus siitä, että olen joskus aloittanut huumeiden käytön.
- 11. Jos et ole käyttänyt koskaan huumeita, et voi kuvitellakkaan mitä ainehimo on.
- 12. Kukaan ei voi vaatia minua vastustamaan ainehimoani.
- 13. Silloin kun minua haluttaa käyttää aineita, en kykene hallitsemaan ajatuksiani aineiden käytöstä.
- 14. Ainehimo hermostuttaa minua niin paljon, etten kestä sitä.
- 15. En opi koskaan käsittelemään ainehimoani.
- 16. Koska en pääse ainehimosta irti, voin yhtä hyvin jatkaa käyttöäni.
- 17. En pysty lainkaan toimimaan kun ainehimo vaivaa minua.
- 18. Joko minua haluttaa käyttää aineita tai ei, muita vaihtoehtoja ei ole.
- 19. Jos ainehimo on oikein ankara, ainoa tapa päästä siitä on käyttää aineita.
- 20. Silloin kun haluttaa käyttää huumeita, on oikein käyttää rauhoittavia lääkkeitä.
- 21. Ainehimo on voimakkaampi kuin tahdonvoimani.
- 22. Ainehimo on minusta perinnöllinen.

8.5 Muuttumisen vaihemalli ja muutosvalmius suhteessa päihteiden käyttöön – tehtävä

Muuttumisen vaihemalli pitää sisällään viisi vaihetta, joita nuoren kanssa voi pohtia yhdessä. Pohdinnan jälkeen nuoren kanssa voi tehdä muutosvalmius suhteessa päihteiden käyttöön –tehtävän.

1. Pohdintaa edeltävä vaihe:

- Ei aikomusta muuttua
- Ongelma ei tietoinen
- Läheiset tiedostavat ongelman
- Painostuksesta apua hakemaan
- Vastarinta ongelman tunnistamiseen tai muuttumiseen

2. Pohdintavaihe:

- Tietoisuus ongelmasta syntyy
- Ajattelee ongelman voittamista, mutta ei ole vielä sitoutunut sen voittamiseen
- Hyötyjen ja haittojen pohdinta (nelikenttä)

3. Valmistautuminen:

- Aikomus tehdä jotain kuukauden sisällä
- pieniä käyttäytymisen muutoksia

4. Toiminta:

- Käyttäytymisen, kokemusten tai ympäristön muuttaminen
- Sitoutuminen näkyy ajan energian käyttönä

5. Ylläpito:

- Työskentely retkahtamisen ehkäisemiseksi
- Muutos jatkuu
- Muutoksen vakauttaminen

→ Usein: retkahtaminen ja taantuminen aiempiin muutoksen vaiheisiin.

Muutosvalmius suhteessa päihteiden käyttöön

Alla olevien kysymysten avulla selvitetään, mitä sinä henkilökohtaisesti ajattelet tällä hetkellä päihdyttävien aineiden käytöstäsi. Merkitse oikealle ne päihteet (esim. kannabis, amfetamiini, alkoholi, lääkkeet), joita käytät nykyään suhteellisen säännöllisesti (ei satunnaisesti).

Lue kysymykset huolella ja arvioi kunkin käyttämäsi päihteen osalta erikseen oletko samaa vai eri mieltä väittämien suhteen. Merkitse numerolla valitsemasi vaihtoehto.

1=täysin eri mieltä

2=hieman eri mieltä

3=en osaa sanoa

4=hieman samaa mieltä

5=täysin samaa mieltä

Käytetyt päihteet:

A =

B =

C =

D =

E =

	A	B	C	D	E
1. Mielestäni en käyty liian paljon.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
2. Yritän käyttää vähemmän kuin ennen.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
3. Nautin käytöstä, mutta joskus otan liian paljon.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
4. Välillä ajattelen, että minun pitäisi vähentää käyttöä.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
5. Käytön pohtiminen on pelkkää ajan hukkaa.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
6. Olen äskettäin muuttanut käyttötapani.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
7. Kuka tahansa voi sanoa haluavansa muuttaa käyttöönsä, mutta minä todella teen sitä nyt.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
8. Olen siinä vaiheessa, että minun pitäisi ajatella käytön vähentämistä.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
9. Käyttö on minulle joskus ongelma.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
10. Minulla ei mitään tarvetta miettiä käyttöni muuttamista.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
11. Olen paraikaa muuttamassa käyttötapani.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
12. Minusta käytön vähentämisessä ei ole mieltä.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

5 LOPUKSI

Mitä nyt tapahtuu? Opinnäytetyöni myötä valmistunut päihdetyön työkirja on tarkoitus ottaa aluksi käyttöön Limingan koulutuskeskuksessa. On myös mahdollista, Valtion koulukotien yhdenmukaistaessa tehtävien kuvauksia, että päihdetyön työkirja tulisi käyttöön koko Valtion koulukodit –konsernissa. Mutta tämä ei ole varmaa. Toki tämän puolesta puhuu se, että Limingan koulutuskeskuksen yhtenä vastuualueena on päihdetyön yhtenäisen suunnitelman luonti.

Päihdetyön käsikirjan käyttöönotto Limingan koulutuskeskuksessa etenee siten, että pohdimme työkirjan toimivuutta päihdetyöryhmässä, johon kuuluvat todennäköisesti vastaavaohjaaja, psykologi, erikoissairaanhoitaja sekä johtaja. Tämän jälkeen työkirjaan tehdään mahdolliset tarvittavat muokkaukset, jonka jälkeen se siirretään Karttaan. Kartta on siis Limingan koulutuskeskuksen sisäinen laadunhallintajärjestelmä. Tätä kautta päihdetyön käsikirja on kaikkien työntekijöiden saatavana, ja näin ollen päihdetyön tekeminen helpottuu, tulee näkyväksi sekä yhdenmukaiseksi. Päihdetyön käsikirja on todennäköisesti tärkeä työväline Limingan koulutuskeskuksen kilpailukykyyn kannalta, koska kokoajan Limingan koulutuskeskukseen sijoitetaan enemmän ja enemmän päihdeongelmaisia nuoria. Onnistuneella päihdetyöllä Limingan koulutuskeskus pystyy tarjoamaan sijoittaville kunnille sellaisia palveluita mitä kunnat haluavat ja ovat valmiita maksamaan nuorille. Myös nuoret tulevat hyötymään mielestäni yhdenmukaisesta ja suunnitellusta päihdetyöskentelystä.

Itse koin päihdetyön käsikirjan tekemisen mielekkääksi. Sain yhdistää siinä jo olemassa olevaa tietotaitoani sekä opin mielestäni uutta tutkiessani lähdemateriaaleja. Myös aiheen opinnollistaminen ja aiheesta opinnäyte työn tekeminen oli mielekästä ja kiehtovaa työtä. Johtuuko se sitten siitä, että minua henkilökohtaisesti kiinnostaa kovasti työskentely päihdeongelmien kanssa. Sitä mistä tämä kiinnostus tulee en osaa varmaksi sanoa. Sitä pohtiessani varmasti siihen vaikuttaa omat elämän kokemukset päihdeiden parissa nuorena. Vaikkakin opinnäytetyön ja päihdetyön työkirjan tekeminen oli aikaa vievää ja välillä vaivalloista puuhaa se oli ehdottomasti palkitseva kokemus.

LÄHTEET

Alkoholiriippuvuustesti SADD. Päihdelinkki. Viitattu 28.3.2017.

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/alkoholi/alkoholiriippuvuustesti-sadd>

Alkoholin käytön riskit AUDIT. Päihdelinkki. Viitattu 28.3.2017.

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/alkoholi/alkoholin-kayton-riskit-audit>

Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 26.3.2017.

<https://www.thl.fi/documents/605763/1449622/Ehkaisevanpaihdeyonlaatukriteerit.pdf/e78556f1-3844-45dd-933a-bfa63e65a2d1>

Huumeidenkäyttötesti DAST20. Päihdelinkki. Viitattu 28.3.2017.

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/huumeet/huumeidenkayttotesti-dast20>

Huumeiden käytön riskit DUDIT. Päihdelinkki. Viitattu 28.3.2017.

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/huumeet/huumeiden-kayton-riskit-dudit>

Ikkala, Mika 2001. Rikosoikeudelliset toimenpiteet ja syyttämättäjäittäminen.

Teoksessa Ritva Piisi (toim.) Huumetyö. 1. Painos. Tampere: Kirjoittajat ja kustannusosakeyhtiö Tammi, 132-152.

Kartta 2017. Limingan koulutuskeskuksen sisäinen laadunhallintajärjestelmä.

Kylmänen, Petri 2005. Kun kaikki muutkin. Nuorten ehkäisevä päihdetyö. 1. Painos. Helsinki: Tammi.

Lappalainen-Lehto, Riitta & Romu, Maija-Liisa & Taskinen, Mailis 2008. Haasteena päihhteet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. 1. Painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit OY.

Lastensuojelulaki 2007. Finlex. Viitattu 25.3.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Nuorisolaki 2006. Finlex. Viitattu 25.3.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Nuorten päihdemittari ADSUME. Päihdelinkki. Viitattu 28.3.2017.

<https://nuortenlinkki.fi/testialue/testit/paihteet>

Päihdetyö. Suomi.fi. Viitattu 26.3.2016.

https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/palvelut_aiheittain/terveys_ja_ravinto/paihteet/paihdeyto/index.html

Päihdetyö Limingan koulutuskeskuksessa. Valtionkoulukodit. Liite 1.

http://www.valtionkoulukodit.fi/images/pdf/liminka_paihdeyto.pdf

Reinikainen, Katja 2006. Limingan koulutuskeskuksen huumehoitoprosessin mallintaminen. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Kasvatustieteiden koulutus.

Tammi, Tuukka & Aalto, Mauri & Koski-Jännes, Anja (toim.) 2009. Irti päihdeongelmista. 1. Painos. Porvoo: Edita.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 25.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

LIITTEET

Liite 1. Päihdetyö Limingan koulutuskeskuksessa
http://www.valtionkoulukodit.fi/images/pdf/liminka_paihdetyo.pdf

Päihdetyö

